

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Dziecka
Marek Michalak

Warszawa, 15 kwietnia 2011 roku

ZEW/500/15-1/2011/MT

Pani
Katarzyna Hall
Minister Edukacji Narodowej

coraz częściej zgłaszają się do mnie dyrektorzy placówek opiekuńczo-wychowawczych, prosząc o wsparcie w rozwiązaniu trudnego dla nich problemu związanego z koniecznością zapewnienia dzieciom mieszkającym w domach dziecka odpowiedniej ochrony przed negatywnym wpływem wychowawczym oraz przemocą ze strony wychowanków wykazujących przejawy demoralizacji, wobec których sądy rodzinne wydały postanowienia o umieszczeniu ich w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, a którzy wracają do macierzystych placówek socjalizacyjnych na przepustki podczas weekendów, świąt i wakacji.

To oczywiste, że w jednej placówce nie mogą przebywać dzieci wymagające opieki i dzieci zdemoralizowane. Aby rozwiązać ten problem, konieczne jest wypracowanie zasad określających formy współpracy placówek resocjalizacyjnych i opiekuńczo-wychowawczych. Pracownicy domu dziecka powinni pozostawać w stałym kontakcie ze specjalistami ośrodka resocjalizacyjnego i samym wychowankiem (tak jak czynią to rodzice). Decyzje dotyczące danego dziecka powinny być podejmowane wspólnie przez pracowników obu placówek, w tym dotyczące przepustek, tak aby dobro każdego dziecka było chronione w równym stopniu. Takie rozwiązanie pozwoli uniknąć zagrożenia, które obecnie sygnalizują dyrektorzy placówek, a jednocześnie nie pozbawi domu i stałego środowiska rodzinnego dziecka sprawiającego i bez tego duże problemy wychowawcze.

Zdaję sobie sprawę, że wypracowanie skutecznego rozwiązania w tym zakresie komplikuje fakt, iż problem wymaga porozumienia dwóch resortów – edukacji oraz pracy

i polityki społecznej. Ponieważ jednak funkcjonowanie młodzieżowych ośrodków wychowawczych leży w kompetencjach Ministerstwa Edukacji Narodowej, to również do jego kompetencji należeć powinno rozwiązanie tego problemu.

Jednocześnie chciałbym podkreślić, iż jestem przeciwny propozycji skreślenia z listy placówek opiekuńczo-wychowawczych wychowanków, wobec których sąd orzekł o umieszczeniu ich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym.

Placówki resocjalizacyjne zapewniają wprawdzie nieletnim opiekę całodobową, ale nie jest to tożsame z opieką całkowitą, jaką sprawują placówki opiekuńczo-wychowawcze resortu polityki społecznej. Oznacza to, że młodzieżowe ośrodki wychowawcze nie gwarantują wychowankowi środków finansowych na zabezpieczenie jego potrzeb w zakresie odzieży, środków higieny osobistej czy wyposażenia szkolnego, które w zwyczajnej sytuacji zapewnia dom rodzinny.

W skrajnych przypadkach, skreślenie dziecka z listy wychowanków w wyniku wydania przez sąd postanowienia o umieszczeniu go w młodzieżowym ośrodku wychowawczym może doprowadzić do „wypadnięcia dziecka z systemu opieki”. Taka sytuacja może mieć miejsce, gdy dziecko przestanie być wychowankiem placówki resocjalizacyjnej, np. na mocy § 12 pkt 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lipca 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym oraz młodzieżowym ośrodku socjoterapii (Dz. U. Nr 178, poz. 1833 z późn. zm.). Stanie się ono wtedy bezdomne. Nie będzie bowiem ani wychowankiem placówki opiekuńczo-wychowawczej, ani resocjalizacyjnej. Już teraz mogę wskazać wiele takich przypadków.

Ponadto pobyt w placówkach resocjalizacyjnych ma z założenia charakter czasowy. Trafiające tam dziecko musi mieć pewność, że w momencie, gdy poprawi swoje zachowanie, czy ukończy proces resocjalizacji będzie mogło wrócić do swojego stałego środowiska rodzinnego, jakim jest w tym przypadku placówka opiekuńczo-wychowawcza. Odebranie mu takiej możliwości jest równoznaczne ze złamaniem jego podstawowego prawa, jakim jest prawo każdego dziecka do wychowania w rodzinie (a nikt chyba nie ma wątpliwości, że domy dziecka zostały powołane właśnie po to, by zastępować dom rodzinny dzieciom pozbawionym opieki rodziców biologicznych). Oczywiście nie można również doprowadzić do sytuacji, gdy prawo dziecka do wychowania w rodzinie będzie stawiane ponad prawem dzieci mieszkających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych do bezpiecznego pobytu i ochrony przed przemocą.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. Nr 6, poz. 69 z późn. zm.), proszę Panią Minister o stworzenie takich regulacji prawnych, które usprawnią proces komunikacji pomiędzy młodzieżowymi ośrodkami wychowawczymi, a macierzystymi placówkami socjalizacyjnymi w celu zapewnienia należytej opieki i poczucia bezpieczeństwa wszystkim dzieciom pozbawionym możliwości wychowywania się w rodzinie biologicznej – tak, aby dobro każdego z nich było chronione w równym stopniu.

z wyrazami szacunku
Marek S. S.

MINISTER EDUKACJI NARODOWEJ

DZSE-2-EM-040-66/2011

Warszawa, 2011 - 05 - 06

Pan

Marek MICHALAK

Rzecznik Praw Dziecka

Szanowny Panie Ministrze

odpowiadając na wystąpienie Pana Rzecznika Nr ZEW/500/15-1/2011/MT z dnia 15 kwietnia 2011 r. w sprawie opracowania regulacji prawnych, które usprawnią proces komunikacji i współpracy pomiędzy młodzieżowymi ośrodkami wychowawczymi (MOW), a placówkami opiekuńczo-wychowawczymi, których wychowankowie zostali umieszczeni w MOW uprzejmie informuję, że podzielam pogląd, iż jest to kwestia istotna dla zapewnienia właściwej jakości zarówno procesu resocjalizacji, jak również opieki i wychowania tej grupy wychowanków.

Oddziaływania adresowane do tych wychowanków powinny mieć charakter zintegrowany i ponadresortowy. Problem zapewnienia dzieciom mieszkającym w domach dziecka odpowiedniej ochrony przed negatywnym wpływem wychowawczym oraz przemocą ze strony wychowanków wykazujących przejawy demoralizacji jest podstawowym zadaniem placówki opiekuńczo-wychowawczej. Jego rozwiązanie dotyczy zarówno tych wychowanków, którzy zostali umieszczeni w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i wracają do placówek macierzystych podczas weekendów, świąt i wakacji jak również wszystkich pozostałych wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych przejawiających zachowania problemowe, w tym agresywne i przemocowe.

Problem przeciwdziałania zjawiskom agresji i przemocy jest zagadnieniem kluczowym w każdym środowisku wychowawczym. Ścisła współpraca młodzieżowych ośrodków wychowawczych z macierzystymi placówkami opiekuńczo-wychowawczymi, podobnie jak obowiązkowa obecnie współpraca MOW z rodzicami wychowanków i wszystkimi, zajmującymi się problemami dzieci i młodzieży podmiotami lokalnego środowiska, mogłaby umożliwić generowanie rozwiązań najkorzystniejszych dla wychowanka.

Nie można bowiem zapominać, że pobyt w macierzystym środowisku wychowawczym stanowi, z punktu widzenia procesu resocjalizacji, praktycznie jedyną dostępną formę probacji tego procesu.

Właśnie z tego względu kwestie dotyczące ewentualnego urlopowania nieletnich umieszczonych w MOW i MOS regulują w aktualnym stanie prawnym przepisy § 8 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 lipca 2004 r. *w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym oraz młodzieżowym ośrodku socjoterapii (Dz.U.178 poz. 1833 z późn. zm.)*, zgodnie z którymi nieletni mogą być urlopowani do domu rodzinnego, opiekunów lub krewnych jedynie za zgodą sądu rodzinnego.

Wniosek w tej sprawie składa do sądu rodzinnego dyrektor ośrodka, na prośbę wychowawcy odpowiedzialnego za realizację z nieletnim indywidualnego programu resocjalizacyjnego lub terapeutycznego. Przed złożeniem takiego wniosku działający w ośrodku zespół do spraw okresowej oceny sytuacji wychowanków dokonuje analizy aktualnej sytuacji wychowawczej oraz przebiegu procesu resocjalizacji lub terapii, uzasadniającymi złożenie takiego wniosku.

Na terenie młodzieżowego ośrodka wychowawczego dostępna jest bowiem stosunkowo jednostronna ocena powodzenia procesu resocjalizacji, bazująca na analizie i ocenie funkcjonowania nieletniego w placówce i okolicach, czyli w obszarze kontrolowanym przez ośrodek.

Zdarza się, że pobyt nieletniego w domu rodzinnym, opiekuna prawnego lub w macierzystej placówce potwierdza taką diagnozę. Jednak zdarza się także, że wychowanek bardzo dobrze zachowujący się w ośrodku oraz w trakcie relacji kontrolowanych przez MOW po powrocie do innego środowiska powraca do wcześniejszych zachowań problemowych. Na tej podstawie można uznać, że proces resocjalizacji nie przebiega właściwie, wychowanek nie wykazuje symptomów oczekiwanej zmiany zachowania, wykazuje jedynie przejawy adaptacji do warunków MOW, nie przenoszące się na cały obszar jego funkcjonowania społecznego.

Dla skuteczności procesu resocjalizacji ważne jest wskazanie wychowankowi określonej perspektywy życiowej, której szybka lub odległa w czasie realizacja zależy od powodzenia tego procesu. W pełni podzielam pogląd Pana Rzecznika, że dziecko trafiające do MOW musi mieć pewność, że w momencie kiedy poprawi swoje zachowanie lub ukończy proces resocjalizacji będzie mogło wrócić do swojego stałego środowiska wychowawczego, którym – w przypadku wychowanków pieczy zastępczej jest placówka opiekuńczo-wychowawcza.

Niewątpliwie jednak, wskazana jest jak najpełniejsza współpraca MOW i placówek opiekuńczo-wychowawczych, których wychowankowie zostali umieszczeni w MOW, a także podjęcie wszelkich działań, aby zapewnić wychowankom tych placówek bezpieczeństwo i ochronę przed przemocą.

Aktualnie Ministerstwo Edukacji Narodowej do końca maja 2011 r. dokona analizy skali problemu, przedstawionego przez Pana Rzecznika oraz skieruje

do dyrektorów młodzieżowych ośrodków wychowawczych pismo zwracające uwagę na konieczność dokonywania wnikliwej analizy wniosków wychowawców dotyczących urlopowania wychowanków.

Po podsumowaniu i analizie zebranych danych pozwolę sobie ponownie zwrócić się do Pana Rzecznika, przekazując wyniki powyższego badania.

Jednocześnie będą one stanowiły podstawę do dalszych prac nad poruszonym przez Pana Rzecznika zagadnieniem i wypracowaniem najlepszych rozwiązań, w tym regulacji prawnych, które usprawnią proces komunikacji i współpracy pomiędzy młodzieżowymi ośrodkami wychowawczymi i młodzieżowymi ośrodkami socjoterapii, a placówkami opiekuńczo-wychowawczymi.

Z poważaniem

w/z MINISTRA
PODSEKRETAŃZ STANU

Zbigniew Winiakowski

MINISTER EDUKACJI NARODOWEJ

DZSE-2-EM-040-92/2011

Warszawa, 2011 - 07 - 13

Pan

Marek MICHALAK

Rzecznik Praw Dziecka

Panie Ministrze

nawiązując do wcześniejszej korespondencji dotyczącej wystąpienia Pana Rzecznika Nr ~~237500013-1/2011/MP~~ w sprawie opracowania regulacji prawnych, które usprawnią proces komunikacji i współpracy pomiędzy młodzieżowymi ośrodkami wychowawczymi (MOW), a placówkami opiekuńczo-wychowawczymi, których wychowankowie zostali umieszczeni w MOW uprzejmie informuję, Ministerstwo Edukacji Narodowej zleciło Ośrodkowi Rozwoju Edukacji dokonanie analizy skali problemu, przedstawionego przez Pana Rzecznika.

Wyniki „Raportu o liczbie urlopowań wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych” zawierają dane o skali wyjazdów urlopowych wychowanków domów dziecka, zebrane z 73 młodzieżowych ośrodków wychowawczych, spośród 74 MOW funkcjonujących w kraju.

Zebrane w raporcie dane liczbowe obejmują lata szkolne 2009/2010 i 2010/2011 (do 20 maja 2011 r).

Ww. dane liczbowe dotyczą:

- liczby wychowanków MOW w omawianym okresie z uwzględnieniem rotacji (czyli wszyscy wychowankowie przyjeżdżający do ośrodka),
- liczby wychowanków MOW będących zarazem wychowankami placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego, z uwzględnieniem rotacji,
- liczby wszystkich wyjazdów urlopowych wychowanków (na święta, ferie, weekendy, wakacje, itp.),
- liczby ww. wyjazdów urlopowych wychowanków MOW do macierzystych placówek opiekuńczo-wychowawczych.

Z uzyskanych danych wynika, co następuje:

- a) w omawianym okresie, przy uwzględnieniu rotacji, w MOW-ach przebywało 10286 nieletnich (liczba miejsc 4575),
- b) z powyższej liczby 1205 nieletnich, czyli około 12 procent było jednocześnie wychowankami placówek opiekuńczo-wychowawczych,
- c) w tym okresie, za zgodą sądów, udzielono wychowankom łącznie 25431 pozwoleń na wyjazdy urlopowe wszystkich rodzajów,
- d) z powyższej liczby tylko 572 (czyli 2,25%) były to wyjazdy do placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego, których nieletni był wychowankiem,
- e) dla wychowanka MOW w tym czasie przypadło średnio 2,54 wyjazdu urlopowego, zaś dla wychowanka MOW, który był jednocześnie wychowankiem placówki opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego przypadło 0,47 wyjazdu. Średnia dla wszystkich wychowanków wynosiła łącznie 2,46 wyjazdu.

Jak wynika z powyższych danych, wychowankowie MOW, którzy jednocześnie są wychowankami placówki opiekuńczo-wychowawczej są obecnie prawie sześciokrotnie rzadziej urlopowani, niż wychowankowie pochodzący z rodzin (dokładnie 5,52 razy).

Biorąc po uwagę powyższą liczbę urlopowań oraz łączną liczbę placówek opiekuńczo-wychowawczych, których wychowankowie są umieszczani w MOW (typu interwencyjnego, rodzinnego, socjalizacyjnego i wielofunkcyjnych), która wynosi łącznie 831 (dane MPiPS na 2009 r., zamieszczone w raporcie o realizacji *Konwencji o prawach dziecka*), można podsumować, że na przestrzeni badanych dwóch lat szkolnych, w co drugiej placówce mógł się jednorazowo zdarzyć przypadek urlopowania.

Statystycznie możliwość urlopowania do placówki opiekuńczo-wychowawczej wychowanka MOW w okresie dwóch lat wynosi 0,69%.

Zatem obciążenie placówek opiekuńczo-wychowawczych pracą z wychowankami urlopowanymi z MOW można określić, jako wręcz znikome. Należy także zauważyć, że podstawą interwencji u Pana rzecznika dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych nie były fakty groźnych zachowań ich wychowanków, przebywających w tych placówkach na urlopowach, lecz obawa przed wystąpieniem takich zachowań.

Nie zmienia to faktu zasadności podjęcia współpracy, zmierzającej do usprawnienia procesu komunikacji i współpracy pomiędzy młodzieżowymi ośrodkami wychowawczymi (MOW), a placówkami opiekuńczo-wychowawczymi, których wychowankowie zostali umieszczeni w MOW.

Oddziaływania adresowane do tych wychowanków powinny mieć charakter zintegrowany i ponadresortowy. Problem przeciwdziałania zjawiskom agresji i przemocy jest bowiem zagadnieniem kluczowym w każdym środowisku wychowawczym.

Ścisła współpraca młodzieżowych ośrodków wychowawczych z macierzystymi placówkami opiekuńczo-wychowawczymi, podobnie jak obowiązkowa obecnie

współpraca MOW z rodzicami wychowanków i wszystkimi, zajmującymi się problemami dzieci i młodzieży podmiotami lokalnego środowiska, mogłaby umożliwić generowanie rozwiązań najkorzystniejszych dla wychowanków, zarówno przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, jak i umieszczonych w MOW.

Pobyt w macierzystym środowisku wychowawczym stanowi, z punktu widzenia procesu resocjalizacji podstawową, a praktycznie jedyną dostępną formę probacji tego procesu.

Właśnie z tego względu nieletni mogą być urlopowani do macierzystych środowisk (także do domu rodzinnego, opiekunów lub krewnych) jedynie za zgodą sądu rodzinnego. Na terenie młodzieżowego ośrodka wychowawczego możliwe jest bowiem przeprowadzenie ograniczonej i stosunkowo jednostronnej oceny powodzenia procesu resocjalizacji, bazującej na analizie i ocenie funkcjonowania nieletniego w placówce i okolicach, czyli w obszarze kontrolowanym przez ośrodek. Jedynie na podstawie funkcjonowania nieletniego w środowisku otwartym można uznać, że proces resocjalizacji przebiega właściwie, wychowanek wykazuje symptomy oczekiwanej zmiany zachowania, a nie przejawia adaptacji do warunków MOW, nie przenoszącej się na cały obszar jego funkcjonowania społecznego.

Niewątpliwie zatem wskazana jest jak najpełniejsza współpraca MOW i placówek opiekuńczo-wychowawczych, których wychowankowie zostali umieszczeni w MOW, a także podjęcie wszelkich działań, aby zapewnić wychowankom tych placówek optymalny przebieg procesu resocjalizacji oraz bezpieczeństwo.

2 podzianiem
w/z MINISTRA
PODSEKRETA RZ STANU
Zbigniew H. Jankowski

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Rzecznik Praw Dziecka

Marek Michalak

ZEW/500/15-6/2011/MT

Warszawa, 1 sierpnia 2011 roku

**Pani
Katarzyna Hall
Minister Edukacji Narodowej**

odpowiadając na pismo z dnia 13 lipca 2011 roku Nr DZSE-2-EM-040-92/2011, dotyczące ustalenia regulacji prawnych, usprawniających proces komunikacji pomiędzy młodzieżowymi ośrodkami wychowawczymi, a macierzystymi placówkami opiekuńczo-wychowawczymi, których wychowankowie zostali umieszczeni w ww. ośrodku, chciałbym podziękować za przeprowadzenie analizy przedstawionego przeze mnie problemu. Cieszy również, iż Pani Minister podzieliła moje stanowisko w zakresie konieczności podjęcia współpracy między wskazanymi wyżej podmiotami w tej istotnej kwestii.

Jak Pani Minister słusznie zauważyła, rozwiązania dotyczące tego problemu mogą być skuteczne tylko wtedy, gdy będą miały charakter ponadresortowy oraz zintegrowany. Oznacza to, że zobowiązanie do współpracy oraz określenie sposobu jej prowadzenia powinno zostać wprowadzone zarówno w regulacjach prawnych dotyczących funkcjonowania młodzieżowych ośrodków wychowawczych, podległych Ministrowi Edukacji Narodowej, jak również w regulacjach prawnych w zakresie organizacji placówek opiekuńczo-wychowawczych, podległych Ministrowi Pracy i Polityki Społecznej. Działania powinny zatem być podejmowane równolegle w obydwu tych resortach. Mając na uwadze powyższe, będę również występował w tej sprawie do Ministra Pracy i Polityki Społecznej.

Wprowadzenie ww. uregulowań w mojej ocenie nie będzie trudne – wymaga bowiem jedynie niewielkiej korekty obecnie obowiązujących przepisów. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lipca 2004 r. w sprawie szczegółowych

zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym oraz młodzieżowym ośrodku socjoterapii (Dz. U. Nr 178, poz. 1833 z późn. zm.) w § 5 ust. 2 określa, iż wychowawca jest odpowiedzialny za realizację indywidualnego programu resocjalizacyjnego i w tym zakresie współpracuje z zespołem wychowawczym działającym w ośrodku, rodzicami lub opiekunami oraz instytucjami działającymi w środowisku lokalnym. Do listy podmiotów, do współpracy z którymi zobowiązany jest wychowawca, należałoby zatem dodać placówkę opiekuńczo-wychowawczą, której wychowanek został umieszczony w ośrodku. Następnie, § 8 ust. 2 ww. rozporządzenia określa, że wniosek o wyrażenie zgody przez sąd rodzinny na urlopowanie nieletniego składany jest przez dyrektora ośrodka na prośbę wychowawcy obowiązanej do realizacji indywidualnego programu resocjalizacyjnego. Przedmiotowy zapis należałoby więc uzupełnić jedynie poprzez dodanie sformułowania, iż prośba wychowawcy o urlopowanie wychowanka, skierowana do dyrektora ośrodka, powinna zostać podjęta w porozumieniu macierzystą placówką opiekuńczo-wychowawczą.

Mając głębokie przekonanie co do zasadności i skuteczności wspólnie podjętych działań, zmierzających do zapewnienia wychowankom młodzieżowych ośrodków wychowawczych właściwego procesu resocjalizacji, a wychowankom placówki opiekuńczo-wychowawczej – bezpiecznego dzieciństwa, na podstawie art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. Nr 6, poz. 69 z późn. zm.), zwracam się z uprzejmą prośbą o rozważenie możliwości wprowadzenia przedstawionych przez mnie zmian w przedmiotowym rozporządzeniu.

Z wyrazami szacunku
Marek [Signature]